

VII.613.4.2017.MKS

Pan
Andrzej Józef Nowak
Dyrektor Regionalnej Dyrekcji
Lasów Państwowych
w Białymstoku
ul. Lipowa 51
15-424 Białystok

Szanowny Panie Dyrektorze

Rzecznik Praw Obywatelskich dotychczas podejmował liczne działania mające na celu ochronę uczestników zgromadzeń publicznych odbywanych w Puszczy Białowieskiej. Z punktu widzenia tych działań, bardzo istotny okazał się wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 17 kwietnia 2018 r. w sprawie Puszczy Białowieskiej (C- 441/17). Trybunał stwierdził bowiem naruszenie przez Polskę prawa UE – dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (dyrektywa siedliskowa) i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (dyrektywa ptasia; sprawa C -441/17).

Trybunał uznając, że Polska uchybiła swoim zobowiązaniom wynikających z dyrektywy siedliskowej i dyrektywy ptasiej, wskazał, iż władze polskie przed przyjęciem decyzji Ministra Środowiska z 2016 r. zezwalającej na zwiększenie wycinki drzew w Puszczy¹ i decyzji Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych nr 51 sprawie usuwania drzew zasiedlonych przez korniki oraz pozyskania drzew powodujących zagrożenie

¹ Decyzja Ministra Środowiska z dnia 25 marca 2016 r., w przedmiocie zatwierdzenia aneksu do planu urządzania lasu sporządzonego na lata 2012 – 2021 dla Nadleśnictwa Białowieża w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku (DLP-I.611.16.2016)

bezpieczeństwa publicznego i pożarowego² nie przeprowadziły odpowiedniej oceny oddziaływania, ponieważ nie dysponowały wszystkimi istotnymi danymi dla oceny wpływu rozpatrywanych działań aktywnej gospodarki leśnej na integralność obszaru Natura 2000 Puszcza Białowieska. Ponadto Trybunał stwierdził, że kwestionowane decyzje nie zawierają ograniczeń ze względu na wiek drzew lub na drzewostany objęte tymi działaniami, w szczególności w zależności od siedliska, na którym się znajdują. Co istotne, w ocenie Trybunału, wydane decyzje zezwalają na wycinkę drzew ze względów „bezpieczeństwa publicznego” bez jakiegokolwiek uściślenia konkretnych warunków uzasadniających wycinkę z tych względów. Zdaniem Trybunału argumentacja przedstawiona przez Polskę nie pozwalała na uznanie, że rozpatrywane działania aktywnej gospodarki leśnej mogą być uzasadnione koniecznością ograniczenia gradacji kornika drukarza. Poza tym Trybunał stwierdził, że realizacja rozpatrywanych działań aktywnej gospodarki leśnej prowadzi do zaniku części obszaru Natura 2000 Puszcza Białowieska. Takie działania nie mogą więc wbrew temu, co twierdziła Polska, stanowić środków zapewniających ochronę tego obszaru.

Należy zatem wskazać, że w świetle wyroku TSUE wycinka drzew w Puszczy Białowieskiej była nielegalna, gdyż podjęte przez Polskę działania gospodarki leśnej na obszarze Natura 2000 Puszcza Białowieska uznane zostały przez Trybunał za naruszające prawo Unii. Tym samym wyrok Trybunału potwierdza, że manifestacje odbywane w Puszczy były uzasadnione i podjęte w celu doprowadzenia do przestrzegania prawa przez organy władzy publicznej. Protesty obrońców puszczy miały bowiem na celu powstrzymanie podjętych przez Lasy Państwowe działań, które prowadziły do zwiększenia wycinki drzew w Puszczy Białowieskiej. **W ocenie Rzecznika, osoby protestujące nie powinny być w związku z tym karane, ani też narażone na postępowania sądowe, które aktualnie toczą się przeciwko nim ze względu na uczestnictwo w manifestacjach organizowanych przeciwko wycince drzew w Puszczy Białowieskiej.**

Należy przy tym przypomnieć, że wobec uczestników pokojowych manifestacji odbywanych w Puszczy Białowieskiej zarówno policja, jak i straż leśna, podejmowała czynności, które uniemożliwiały im korzystanie z wolności zgromadzeń publicznych. Rzecznik wielokrotnie występował do odpowiednich Komendantów Policji (Komendanta

² Decyzja Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych w sprawie usuwania drzew zasiedlonych przez korniki oraz pozyskania drzew powodujących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego i pożarowego, we wszystkich klasach wieku drzewostanów w nadleśnictwach Białowieża, Browsk, Hajnówka (ZU.6004.1.2017).

Powiatowego Policji w Hajnówce, Komendanta Wojewódzkiego Policji w Białymstoku, Komendanta Głównego Policji), a także do Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku (dalej: Dyrektor RDLP) w tej sprawie. **W swoich wystąpieniach Rzecznik wskazywał, że podejmowane przez policję i straż leśną działania podczas organizowanych zgromadzeń, w konsekwencji których uczestnikom zgromadzeń zarzucano naruszenie przepisów kodeksu wykroczeń, a także kodeksu karnego (m.in. art. 51 § 1, 90 kw., 63a kw. kw, art. 151 § 1 kw, art. 157 § 1 kw, 226 § 1 kk) nie uwzględniały istoty wolności zgromadzeń publicznych zagwarantowanej w art. 57 Konstytucji RP.** Rzecznik podkreślał pokojowy i spontaniczny charakter tych zgromadzeń, które miały na celu powstrzymanie wycinki drzew w Puszczy Białowieskiej. Ponadto Rzecznik zwracał uwagę na nieproporcjonalne, zdaniem Rzecznika, użycie środków przymusu bezpośredniego przez strażników leśnych wobec pokojowo manifestujących, występując również do Prokuratury Rejonowej w Hajnówce o zbadanie przedstawionej sprawy pod kątem możliwości przekroczenia uprawnień przez strażników leśnych. Rzecznik przypominał także o obowiązku zabezpieczenia zgromadzeń przez policję, a zatem do zapewnienia bezpieczeństwa jego uczestnikom, którzy skarżyli się na to, że protest odbywał się przy włączonych maszynach do wycinki drzew.

Stanowisko Rzecznika nie było jednak brane pod uwagę zarówno przez Komendantów Policji, jak i przez Dyrektora RDLP w Białymstoku. Policja nie zgadzała się z uznaniem organizowanych zgromadzeń za zgromadzenia spontaniczne. Dyrektor RDLP w Białymstoku wskazywał zaś na konieczność podejmowanych działań wobec uczestników zgromadzeń. Zauważyć jednak trzeba, że ustanowione zakazy wstępu do lasu w związku z decyzją nr 51 Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych z 17 lutego 2017 r. – kontekście wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE – okazały się niezasadne. Tym samym podejmowane przez policję i straż leśną działania nie miały i nie mają uzasadnionych podstaw prawnych.

Ponadto, składając skargę na decyzje Ministra Środowiska z 2016 r. do sądu administracyjnego, **Rzecznik dowodził, że Minister Środowiska nie przeprowadził oceny oddziaływania na obszar Natura 2000 w postępowaniu administracyjnym, a przez to uniemożliwił organizacjom ekologicznym udział w tym postępowaniu zgodnie z wymaganiami Konwencji z Aarhus i ustawodawstwa unijnego.** Należy przy tym

wskazać, że Rzecznik składając skargę na decyzję Ministra dążył do uchylecia tej decyzji aby umożliwić powtórne przeanalizowanie wszelkich głosów krytycznych oraz udowodnienia i przekonania, że zwiększona wycinka jest potrzebna dla ochrony środowiska. Sądy administracyjne odmówiły jednak skontrolowania zgodności wycinki z prawem, także unijnym³.

W tym miejscu należy zauważyć, że z uzyskanych informacji z Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim Wydział Zamiejscowy w Hajnówce wynikało, że Sąd wydał dwa wyroki w sprawie zgromadzeń publicznych odbywanych w Puszczy Białowieskiej dotyczących naruszenia art. 51 § 1 kw (wyroki nieprawomocne). W wyroku z dnia 22 listopada 2017 r., sygn. akt VII W 417/17 Sąd uznał manifestujących w Puszczy za winnych, lecz odstąpił od wymierzenia kary, zaś w wyroku z dnia 10 stycznia 2018 r. Sąd uniewinnił protestujących stwierdzając, że działali w warunkach stanu wyższej konieczności. Warto w tym miejscu odwołać się do uzasadnienia wyroku z dnia 10 stycznia 2018 r., sygn. akt VII W 418/17, w którym Sąd odniósł się do regulacji prawa międzynarodowego, a także do postanowienia NSA z dnia 17 października 2017 r. II OSK 2336/17, odrzucającego m.in. skargę kasacyjną RPO. Sąd stwierdził, że w sprawie działań Lasów Państwowych podejmowanych w Puszczy Białowieskiej społeczeństwo zostało pozbawione dostępu do sądownictwa, co okazało się istotne dla uznania, że obwinieni działali w warunkach stanu wyższej konieczności.⁴

Ponadto, z informacji jakie Rzecznik uzyskał z Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim Wydział Zamiejscowy w Hajnówce, wynika, że duża liczba spraw jest w toku rozpoznawania. Należy również zwrócić uwagę, jak wskazano na stronie internetowej RDLP, że Nadleśnictwa Białowieża, Browsk i Hajnówka z Puszczy Białowieskiej, do końca stycznia 2018, roku wniosły do Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim 187 wniosków

³ Postanowieniem z dnia 17 października 2017 r.(sygn. akt I OSK 2336/17) oddalił skargę kasacyjną RPO od postanowienia WSA w Warszawie z dnia 14 marca 2017 r. (sygn. akt IV SA/Wa 2787/16), w którym Sąd uznał, że zatwierdzenie aneksu nie podlega kontroli sądu administracyjnego, dotyczy bowiem wykonywania przez Lasy Państwowe uprawnień właścicielskich wobec lasów.

⁴ „Okoliczność owa ma natomiast istotne znaczenie, dla oceny zachowań obwinionych w niniejszej sprawie, jasno wskazując, iż niejako w obiektywny sposób pozbawieni oni byli alternatywnej możliwości rozwiązania sporu, bądź uzyskania decyzji o wstrzymaniu działań nieodwracalnych, do czasu wydania rozstrzygnięcia sporu, pomiędzy nimi a czynnikami decyzyjnymi w zakresie wycinki, co z kolei ma istotne znaczenie dla oceny czy zachowanie ich winno być oceniane jako podjęte w warunkach obrony przed niebezpieczeństwem dla dobra prawnego w imieniu którego stanęli, a którego nie można było uniknąć inaczej (niebezpieczeństwa) niż przez poświęcenie innego dobra chronionego prawem (zakłócenia porządku z art. 51 k.w), a zatem w kontekście istnienia podstaw do uznania ich działania w stanie wyższej konieczności wskazanej normą art. 16 k.w.”

o ukaranie osób za popełnione przez nich wykroczenia. Jak poinformowano, Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim, po rozpatrzeniu części z wniesionych wniosków, wydał 82 wyroki skazujące na karę grzywny od 70 do 300 zł (wyroki nie są prawomocne)⁵. Dodatkowo Rzecznik zauważa, że z powództwa Lasów Państwowych toczą się również postępowania cywilne o odszkodowanie.

Mając powyższe na uwadze, a w szczególności zważywszy na wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE, w ocenie Rzecznika, należy rozważyć, czy w sprawach toczących się przeciwko osobom protestującym w Puszczy Białowieskiej popieranie wniosków o ukaranie, aktów oskarżenia, czy pozwów cywilnych, jest zasadne. Należy bowiem uznać, że inkryminowane działania związane były z realizacją wolności zgromadzeń publicznych i wolnością wypowiedzi zagwarantowanych w Konstytucji RP i aktach prawa międzynarodowego.

W świetle wyroku TSUE z dnia 17 kwietnia 2018 r., to protestujący mieli rację, zaś ich postawa stanowiła realizację konstytucyjnego obowiązku ochrony środowiska (art. 86 Konstytucji RP). Organy władzy publicznej dopuściły się natomiast naruszenia spoczywającego na nich obowiązku ochrony środowiska (art. 74 ust. 2 Konstytucji RP), ponadto zamiast wspierać działania obywateli na rzecz ochrony i poprawy środowiska (art. 74 ust. 4 Konstytucji RP), podjęły wobec nich działania represyjne.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 14 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. 2017 r. poz. 958 ze zm.), przedstawiam Panu Dyrektorowi niniejsze uwagi stwierdzające naruszenie praw i wolności obywatelskich wnosząc o podjęcie działań zmierzających do zapewnienia ich przywrócenia i ochrony.

Proszę uprzejmie o poinformowanie Rzecznika o podjętych w tym celu działaniach.

Z poważaniem

⁵ http://www.bialystok.lasy.gov.pl/witamy/-/journal_content/56/62605/33031368